

ВЛИЯНИЕ НА НЯКОИ ОСОБЕНОСТИ НА ПСИХИКАТА НА БЪЛГАРИ И ТУРЦИ ПРИ ВЪЗПРИЕМАНЕ НА СОБСТВЕНИЯ И ДРУГИТЕ ЕТНОСИ

Иван П. Иванов

ПОСТАНОВКА НА ПРОБЛЕМА

Етническото съзнание е това ниво на обществено съзнание, което е ограничено от рамките на ежедневиия опит, закрепено в традициите и обичаите и включва непосредственото отражение на практическата дейност, морала и нормите на обичайното (традиционно-битово) право, естетическите представи и нрави, представите за своята етническа принадлежност в някаква скала, съотнасяща дадения етнос с другите. То е система от възгледи, идеи, представи на етническата група, възникнали на основата на взаимодействието с другите етнически групи и отразяващи нейното знание за тях, отношението към тях (оценка), а също състоянието и формите на самообособяване на своята етническа група. Също и една от формите на отражение от етноса на наличието на други етнически групи и отношението към тях. Възникването му е свързано със способността на етническата група да се отделя от другите етнически групи предполага формирането на образи, отразяващи особеностите на другите и емоционално отношение към тях.[1:3:4:5]

Осъзнаването на особеностите на другите предполага осъзнаване на собствените особености. Етносамосъзнанието е израз на способността на етническата група за самоотражение, обективизирано в езика, системата от обичаи, традиции, предания, митове, поверия, предразсъдъци, национален вкус, стил и пр.

Етническото самосъзнание включва: идентификация, проявяваща се в самоопределението и самоназванието; система от етнодиференциращи символи и представи и етнически стереотипи; автостереотипи (етноцентризъм като явление); етнически чувства, непосредствено свързани с членството в дадената общност. [2:6]

Елементите на етническото съзнание и самосъзнание се формират в процеса на индивидуалната жизнена дейност. Върху това формиране и проявление оказват влияние и някои особености на психиката на хората.

ХИПОТЕЗА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Българите и турците се различават по начина на възприемане на своя собствен и на другите етноси, живеещи в България.

МЕТОДИ

При изследването на социалната дистанция до своя и другите етноси беше използвана "Скала на Богардус" - класическа методика, прилагана в подобни случаи. Тя включва 7 степени на близост: (1). "Приемам до близко родство посредством брак"; (2). "Приемам до личен приятел"; (3). "Приемам до съжителство като съсед"; (4). "Приемам до работа по моята професия"; (5). "Приемам до жителство в моята страна"; (6). "Приемам до присъствие в страната като турист" ; (7). "Бих предпочел да не го виждам в България.

Измерението на социалната дистанция е в коефициент от 0 до 1, като 0 означава липса на такава дистанция (аналогично на отговорите от тип 1), а 1 - крайно неприемане (аналогично на отговори от тип 7).

Психическите особености на респондентите бяха изследвани с избрани скали от личностни въпросници - 16 PF на Кетъл (Сила на Свръх-аза, Рационализъм, Радикализъм, Самоконтрол) и на Т.Григер (Конформизъм и хипокризия, Поддаване на власт и ред, Неконвенционалност, Мнителност, Потребност от ред).

ИЗСЛЕДВАНИ ЛИЦА

Изследвани са 137 студенти от различни курсове и специалности от ВПИ "К.Преславски" - Шумен през уч.1993/94 г. От тях 18.2% мъже и 71.8% жени; 67.37% българи, 32.63% турци .

РЕЗУЛТАТИ

Най-значимите резултати ще бъдат представени в тезисна форма:

1. Регистрирано бе високо ниво на етноцентризъм при всички изследвани, без раз-лика българи или турци - вариациите са в диапазона 0.14÷0.40.

2. Турците са по-толерантни и допускат българите по-близо до себе си, отколкото българите - турците. Индексите за социална дистанция на турци - българи са в рамките на 0.2÷0.6, на българи - турци - 0.5÷0.8

3. Сходно е отношението на българите и на турците към "другите" (т.е. към представителите на други етноси извън българи, турци и роми). Те нито се приемат безрезервно, нито се отхвърлят тотално. За българите те са по-предпочитани от турците, а за турци-те обратно - българите са по-предпочитани от "другите".

4. На практика съществува консенсус към ромите, те са в много голяма степен неприемливи. Българите са по-крайни в негативната си оценка. За тях социалната дистанция до ромите варира от 0.6 до 0.9. В същото време за турците социалната дистанция до ромите е в границите 0.2÷0.8.

5. По скалата "Конформизъм и хипокризия"

Тази скала от въпросника на Т.Григер е свързана със: самодоволство от собствената моралност, ниска самооценка, проявление на конформистки насоки. Хората, проявяващи конформизъм настояват за спазването на законите, ценят принципите, уважават властта; не им харесва да рискуват и да се подлагат на опасности; да дават пари за развлечения; склонни са да се посвещават на другите, например да работят в разни комитети, дружества, партии, да обслужват болни, да гледат малки деца. Те уважават роднините и особено родителите си и поддържат тесен контакт с тях.

Ниските резултати по скалата свидетелстват за желанието на човек да се справи със своите слаби страни и също за желанието му да бъдат отхвърлени някои всеобщи социални ценности.

СКАЛА КОНФОРМИЗЪМ ¹	СТЕПЕН	БЪЛГАРИ - СОЦ. ДИСТАНЦИЯ СПРЯМО:				ТУРЦИ - СОЦ. ДИСТАНЦИЯ СПРЯМО:			
		БЪЛГ.	ТУРЦИ	РОМИ	ДРУГИ	БЪЛГ.	ТУРЦИ	РОМИ	ДРУГИ
БЪЛГАРИ = 0.541 ТУРЦИ = 0.530	НИСКА	0.143	0.704	0.878	0.561	-	-	-	-
	СРЕДНА	0.158	0.669	0.818	0.562	0.286	0.143	0.429	0.286
	ВИСОКА	0.154	0.659	0.802	0.527	0.333	0.167	0.571	0.524

1 - Във всички таблици ниска степен означава 0÷0.33, средна - 0.34÷0.66, висока - 0.67÷1.00.

- Както се вижда, резултатите за българите са по-високи, макар, че едва ли е коректно да се говори за значима разлика.
- Еднообразна е етноцентристката реакция - социалната дистанция спрямо собствения етнос расте с нарастването на склонността към конформизъм и при българите, и при турците т.е. намалява етноцентризмът.
- Много различно е отношението на българите и турците към другите етноси - с нарастването на склонността към конформизъм при българите намалява, а при турците расте социалната дистанция спрямо различните от тях.

6. По скалата "Консерватизъм"

Скала от въпросника на Т. Григер, изразяваща склонност за попадане в плен на рутината. Тази нагласа се изразява в недостиг на гъвкавост в постъпките, провеждане на регулиран начин на живот, придържане към своя социален кръг и класа, избирателност към житейските цели, стремеж към спокойствие и уют в бита.

Свързва се със склонност за спокойно, а не припряно работене, пребиваване в познати места и живот с едни и същи хора. Консерваторите не обичат да сменят решени-

ята си, мястото и вида на работата си, навиците си. Те органически ненавиждат новостите, иновациите.

Ниските стойности по скалата свидетелстват за отхвърляне на рутината в поведението и на общоприетите норми на моралност.

СКАЛА КОНСЕРВАТИЗЪМ	СТЕПЕН	БЪЛГАРИ - СОЦ. ДИСТАНЦИЯ СПРЯМО:				ТУРЦИ - СОЦ. ДИСТАНЦИЯ СПРЯМО:			
		БЪЛГ.	ТУРЦИ	РОМИ	ДРУГИ	БЪЛГ.	ТУРЦИ	РОМИ	ДРУГИ
БЪЛГАРИ= 0.532 ТУРЦИ = 0.610	НИСКА	0.157	0.579	0.793	0.557	-	-	-	-
	СРЕДНА	0.155	0.714	0.870	0.584	0.286	0.179	0.321	0.357
	ВИСОКА	0.152	0.705	0.816	0.535	0.357	0.142	0.750	0.571

- Консерватизмът е по-силен при турците.
- Етноцентристката реакция на българи и турци е еднотипна - социалната дистанция намалява с нарастването на консерватизма т.е. нараства етноцентризмът.
- Като цяло с нарастването на консерватизма на българите и на турците социалната дистанция спрямо другите етноси расте.

7. По скалата "Поддаване на власт и ред"

Тази скала има и наименованието "култ към авторитетите". Съответната склонност се проявява в преклонение пред власт и властни хора, издигането им в абсолюти, ценене на подредеността, симетрията, заемане на сурова позиция по отношение на въпросите на доброто и злото, насока към професии, свързани с униформи, патриотизъм и поставяне на интересите на родината над всичко. Ниските оценки по тази скала свидетелстват за отхвърляне и бунт срещу авторитетите.

СКАЛА ПОДД. НА ВЛАСТ И РЕД	СТЕПЕН	БЪЛГАРИ - СОЦ. ДИСТАНЦИЯ СПРЯМО:				ТУРЦИ - СОЦ. ДИСТАНЦИЯ СПРЯМО:			
		БЪЛГ.	ТУРЦИ	РОМИ	ДРУГИ	БЪЛГ.	ТУРЦИ	РОМИ	ДРУГИ
БЪЛГАРИ= 0.448 ТУРЦИ = 0.480	НИСКА	0.150	0.676	0.847	0.571	0.571	0.143	0.500	0.643
	СРЕДНА	0.184	0.602	0.827	0.510	0.250	0.214	0.750	0.393
	ВИСОКА	0.143	0.722	0.782	0.556	0.286	0.393	0.536	0.321

- Турците са по-поддаващи се на власт и ред от българите.
- Етноцентристката реакция е еднотипна - социалната дистанция спрямо собствения етнос нараства с нарастването на склонността за поддаване на власт и ред.
- С нарастването на склонността за поддаване на власт и ред отношението на българите спрямо турците и на турците спрямо българите значително се различава. Нараства СД спрямо турците и намалява спрямо българите.
- С нарастването на склонността за поддаване на власт и ред отношението на българите и турците спрямо ромите също се различава - при българите социалната

дистанция намалява, а при турците - расте. В същото време отношението към "другите" е еднотипно - социалната дистанция намалява.

8. По скалата "Рационализъм"

Скала от 16-PF на Кетъл, отчитащ степента на целесъобразност, обоснованост, смисленост на мисленето и поведението на хората, подчинеността на разума, на логиката.

Рационалният човек има разумно обяснение (вътрешно оправдание) на собственото поведение, служещо за защита срещу нежелани емоции или възгледи, които човек обикновено не признава пред себе си.

Индикаторите на рационализма са много: такъв човек не би предпочел работа с много голяма, но непостоянна заплата, а предпочита по-скромна, но твърда заплата; винаги е акуратен и опрятен; не говори гръмка, за да не наруши спокойствието на другите; когато се намира на дълго и скучно събрание никога не изпитва потребност нещо да рисува, да върти из ръцете си и да извършва подобни действия; при туристически походи по-скоро предпочита да е под ръководството на екскурзовод, отколкото сам да планира маршрута и т.н.

СКАЛА РАЦИОНАЛИЗЪМ	СТЕПЕН	БЪЛГАРИ - СОЦ. ДИСТАНЦИЯ СПРЯМО:				ТУРЦИ - СОЦ. ДИСТАНЦИЯ СПРЯМО:			
		БЪЛГ.	ТУРЦИ	РОМИ	ДРУГИ	БЪЛГ.	ТУРЦИ	РОМИ	ДРУГИ
БЪЛГАРИ = 0.552 ТУРЦИ = 0.630	НИСКА	0.165	0.648	0.758	0.516	-	-	-	-
	СРЕДНА	0.143	0.689	0.845	0.559	0.381	0.143	0.211	0.524
	ВИСОКА	0.157	0.725	0.840	0.627	0.286	0.171	0.187	0.429

- Турците значително превъзхождат българите по рационализма си.
- Етноцентристката реакция на българите и турците е еднаква: с нарастването на рационализма им социалната дистанция спрямо собствения етнос намалява.
- По отношение на другите етноси, обаче между българите и турците съществуват значителни различия: с нарастването на рационализма им, социалната дистанция спрямо другите при българите расте, а при турците намалява. При това разликите стават много големи.

9. По скалата "Самоконтрол"

Кетъл характеризира самоконтрола и силата на волята като феномени, свързани с поведението на личността, когато тя проявява постоянни интереси, когато не се замисля особено "какво би могло да бъде ..." при определени обстоятелства. Такава личност преодолява големи препятствия, без да се интересува какво мислят за нея

другите хора. Когато има работа, умее да се концентрира и си я върши без оглед на пречещите условия. Не оставя работата си недовършена. Обича да разрешава трудни проблеми. Съумява да се разтовари, ако обстановката го изисква и позволява. Контролира емоциите си, няма навици, свързани с нервни изблици.

СКАЛА САМОКОНТРОЛ	СТЕПЕН	БЪЛГАРИ - СОЦ. ДИСТАНЦИЯ СПРЯМО:				ТУРЦИ - СОЦ. ДИСТАНЦИЯ СПРЯМО:			
		БЪЛГ.	ТУРЦИ	РОМИ	ДРУГИ	БЪЛГ.	ТУРЦИ	РОМИ	ДРУГИ
БЪЛГАРИ= 0.585 ТУРЦИ = 0.670	НИСКА	0.159	0.730	0.825	0.524	-	-	-	-
	СРЕДНА	0.152	0.633	0.824	0.581	0.371	0.143	0.857	0.667
	ВИСОКА	0.155	0.694	0.829	0.543	0.286	0.171	0.343	0.343

- Самоконтролът на турците е значително по-силен.
- Етноцентризмът на българите не се влияе от умението за самоконтрол. Същото не може да се каже за турците - с нарастването на самоконтрола етноцентризмът намалява - социалната дистанция спрямо собствения етнос расте.
- Отношението към другите етноси е различно - при турците социалната дистанция намалява спрямо всички етноси, с нарастването на умението за самоконтрол. При българите социалната дистанция намалява леко спрямо турците и също леко се увеличава спрямо другите етноси.

10. По скалата "Мнителност"

Изразява се в изпитване на резерви към хората, недоверие и отстъпване на социални предразсъдъци. Проявява се също в осторожност към непознати, чужденци, различни от общоприетото хора и вещи, дистанциране от по-тесни контакти, отказ от съвместна работа с други хора, особено чужденци, интимност само с един партньор.

Ниските стойности по скалата говорят за отказ от социална или расова дискриминация.

СКАЛА МНИТЕЛНОСТ	СТЕПЕН	БЪЛГАРИ - СОЦ. ДИСТАНЦИЯ СПРЯМО:				ТУРЦИ - СОЦ. ДИСТАНЦИЯ СПРЯМО:			
		БЪЛГ.	ТУРЦИ	РОМИ	ДРУГИ	БЪЛГ.	ТУРЦИ	РОМИ	ДРУГИ
БЪЛГАРИ= 0.460 ТУРЦИ = 0.510	НИСКА	0.179	0.607	0.771	0.521	0.286	0.143	0.214	0.286
	СРЕДНА	0.146	0.661	0.832	0.582	0.333	0.167	0.643	0.524
	ВИСОКА	0.143	0.806	0.888	0.250	-	-	-	-

- Турците като цяло са по-мнителни от българите, въпреки, че не бяха отчетени високи стойности за тях по скалата "Мнителност". Разликата е на ниво 0.4-0.5.
- По отношение на собствения етнос съществуват различия. С нарастването на мнителността, социалната дистанция при българите намалява, а при турците - расте.

- Спрямо другите етноси, обаче реакцията е еднаква - с нарастването на мнителността расте и социалната дистанция.

11. По скала "Сила на Свърхаза"

Скала от 16-PF на Кетъл. Означавана е често и като скала "свърхконтрол". Тя отразява мотивационната насоченост на личността към съответствие на нормативните критерии както в социалното обкръжение, така и в сферата на физиологичните функции на своя организъм. Основният проблем на личността със силно изразен Свърхаз е потис-кането на спонтанността, съдържането на самореализацията, контрола над агресивността, хиперсоциалната насоченост на интересите, ориентацията към правила, инструкции, по-верия, инертност при приемане на решения, избягване на сериозна отговорност от страх, че няма да се справи. Проявява се в строг контрол на външните емоционални проявления, предпазливост, противоречиво съчетание на съдържаност и раздразнителност, назидателност.

Стилът на мислене е инертен, донякъде догматичен, с опора на съществуващите гледни точки, лишен от свобода и независимост.

В междуличностните отношения се изразява във висока нравствена възискателност както към себе си, така и към другите.

При прекалено емоционално напрежение и тревожност може да се прояви като извънредна строгост към отклоненията от нормата в областта на междуличностните отношения (ригоризъм) или като ипохондрия.

Лицата с висока изразеност на това качество преуспяват в професии, при които се изисква подчинение на реда, акуратност, изпълнителност, съдържане на слабостите, са-моконтрол.

СКАЛА СИЛА НА СВЪРХАЗА	СТЕПЕН	БЪЛГАРИ - СОЦ. ДИСТАНЦИЯ СПРЯМО:				ТУРЦИ - СОЦ. ДИСТАНЦИЯ СПРЯМО:			
		БЪЛГ.	ТУРЦИ	РОМИ	ДРУГИ	БЪЛГ.	ТУРЦИ	РОМИ	ДРУГИ
БЪЛГАРИ= 0.571 ТУРЦИ = 0.770	НИСКА	0.179	0.571	0.845	0.583	-	-	-	-
	СРЕДНА	0.148	0.689	0.821	0.515	-	-	-	-
	ВИСОКА	0.149	0.698	0.881	0.588	0.321	0.161	0.536	0.464

- Силата на Свърхаза е значително по-голяма при турците. Особената структура на данните от изследването за турците не позволява да се разкрият тенденции в детайли. Индивидуалните вариации са минимални - $\sigma=0.048$ при $\mu=0.77$ или $V=6.23\%$.

- По отношение на собствения етнос - социалната дистанция при българите намалява с нарастването на Силата на Свърхаза. На приблизително същото ниско ниво е социалната дистанция и при турците.
- С нарастване на Силата на Свърхаза нараства социалната дистанция при българите спрямо всички останали етноси.
- Впечатлява фактът, че социалната дистанция, до които турците допускат другите, включително и българите са много по-малки сравнено със социалната дистанция на българите.

12. По скалата "Потребност от ред"

Потребността от ред, наричана още перфекционизъм се изразява в тенденция за установяване на порядък на нещата, чистота в бита, "всичко да е като по конец", спазване на дневния режим, стремеж за точно и прецизно изразяване, красиво и подредено писане, чистота на езика (пуризм) и т.н.

Най-характерното чувство е отвращението от безредието.

Ниските стойности по скалата говорят за неотдаване на достатъчно внимание на това, което се прави (работи).

СКАЛА ПОТРЕБНОСТ ОТ РЕД	СТЕПЕН	БЪЛГАРИ - СОЦ. ДИСТАНЦИЯ СПРЯМО:				ТУРЦИ - СОЦ. ДИСТАНЦИЯ СПРЯМО:			
		БЪЛГ.	ТУРЦИ	РОМИ	ДРУГИ	БЪЛГ.	ТУРЦИ	РОМИ	ДРУГИ
БЪЛГАРИ= 0.470 ТУРЦИ = 0.490	НИСКА	0.172	0.643	0.796	0.576	0.216	0.143	0.143	0.214
	СРЕДНА	0.150	0.689	0.846	0.579	0.314	0.151	0.629	0.457
	ВИСОКА	0.143	0.676	0.790	0.495	0.571	0.143	0.857	0.569

- Практически между българи и турци няма разлика. Малко по-високите средни стойности за турците не са значими.
- По отношение на собствения етнос с нарастването на потребността от ред намалява социалната дистанция при българите и не се изменя чувствително социалната дистанция при турците.
- По отношение на другите етноси социалната дистанция расте и при българи, и при турци.

13. По скала "Радикализъм"

Скала от 16-PF на Кетъл, по която се отчита склонността на личността към коренни промени в съществуващата обстановка, към крайности в мисленето и действията, към риск. Това са хора, които са повече романтици и ентузиастични, които запазват мнението си при всякакви обстоятелства. Те предпочитат да работят с неопределена

заплата и в условията на неопределеност изобщо. Ако при обсъждане на някакъв въпрос сред участниците възникне ожесточен спор, радикалите предпочитат някой да победи, а не да се стигне до съгласие. Обикновено считат, че обществото трябва да се ръководи от разума и да отхвърли старите привички и ненужните традиции.

СКАЛА РАДИКАЛИЗЪМ	СТЕПЕН	БЪЛГАРИ - СОЦ. ДИСТАНЦИЯ СПРЯМО:				ТУРЦИ - СОЦ. ДИСТАНЦИЯ СПРЯМО:			
		БЪЛГ.	ТУРЦИ	РОМИ	ДРУГИ	БЪЛГ.	ТУРЦИ	РОМИ	ДРУГИ
БЪЛГАРИ= 0.538 ТУРЦИ = 0.440	НИСКА	0.353	0.542	0.602	0.405	0.559	0.296	0.555	0.400
	СРЕДНА	0.362	0.538	0.577	0.447	0.264	0.314	0.516	0.410
	ВИСОКА	0.394	0.575	0.632	0.466	0.243	0.204	0.366	0.387

- Радикализмът е по-силен при българите.
- Етноцентристката реакция на българи и турци е различна - социалната дистанция намалява с нарастването на радикализма при турците и расте при българите.
- Като цяло с нарастването на радикализма на българите нараства и социалната дистанция спрямо другите етноси . При турците е обратното - социалната дистанция спрямо другите етноси намалява.

14. По скала "Неконвенционалност"

Тази скала от въпросника на Т. Григер се свързва по-скоро с неконвенционалност на възгледите, която незадължително може да намери израз като неконвенционалност в постъпките.

Неконвенционалността се изразява в различни възгледи; ценене на хора, които не се съобразяват с приетите обичаи; антипатия към послушанието и уважението към властта, към неща подредени и симетрични; отхвърляне на конвенционалните хора; цененето на живот, пълен със страсти и чувствени преживявания, пристрастност към разговори на еротични и др. подобни теми...

Ниските оценки по тази скала свидетелстват за конвенционална нагласа, за недостиг на оригиналност и индивидуализъм.

СКАЛА НЕКОНВЕНЦИОНАЛНОСТ	СТЕПЕН	БЪЛГАРИ - СОЦ. ДИСТАНЦИЯ СПРЯМО:				ТУРЦИ - СОЦ. ДИСТАНЦИЯ СПРЯМО:			
		БЪЛГ.	ТУРЦИ	РОМИ	ДРУГИ	БЪЛГ.	ТУРЦИ	РОМИ	ДРУГИ
БЪЛГАРИ= 0.612 ТУРЦИ = 0.480	НИСКА	0.143	0.536	0.732	0.500	-	-	-	-
	СРЕДНА	0.258	0.668	0.780	0.537	0.253	0.143	0.486	0.343
	ВИСОКА	0.253	0.719	0.911	0.596	0.429	0.190	0.619	0.667

- Българите са по-неконвенционални от турците.
- Етноцентристката реакция е еднотипна - социалната дистанция спрямо собствения етнос нараства с нарастването на неконвенционалността.

- С нарастването на неконвенционалността отношението на българите спрямо турците и на турците спрямо българите също е еднотипно: социалната дистанция нараства, като при българите тя е на доста по-високо ниво. Същото важи и за социалната дистанция спрямо всички останали етноси.

15. И накрая един обобщаващ извод: беше установено, че две особености на психиката не влияят по различен начин на етноцентризма на българите и турците - неконвенционалност и конформизъм. Други три характеристики - неконвенционалност, консерватизъм и сила на Свръхаза не влияят по различен начин на отношението към другите етноси. При останалите случаи етническият произход на българи и турци е фактор, който значимо определя някои особености на психиката, оттам и различно отношение към собствения и другите етноси.

ЛИТЕРАТУРА

1. АГЕЕВ В.С. *Межгруповое взаимодействие. Социально-психологические проблемы.* М., 1990.
2. ЕТНОКУЛТУРНАТА СИТУАЦИЯ В БЪЛГАРИЯ. С., 1992.
3. КОРОЛЕВ С.И. *Вопросы этнопсихологии в работах зарубежных авторов.* М., 1970.
4. КЭМПБЕЛЛ Д. *Социальные диспозиции индивида и их групповая функциональность.* В: *Психологические механизмы регуляции социального поведения.* М., 1979.
5. ЛЕВКОВИЧ В.П., Н.Г.ПАНКОВА. *Социально-психологические аспекты проблемы этнического сознания.* В: *Социальная психология и общественная практика.* М., 1985.
6. СТАРОВОЙТОВА Г.В. *Некоторые методологические вопросы определения предметной области этнопсихологии.* В: *Социальная психология и общественная практика.* М., 1985.

гл.ас.кпн Иван П. Иванов

ВПИ "Константин Преславски" - Шумен

СОЦИАЛНИ ДИСТАНЦИИ СПОРЕД НЯКОИ ОСОБЕНОСТИ НА ПСИХИКАТА И НАРОДНОСТТА

СКАЛА	СТЕПЕН	БЪЛГАРИ - СОЦ. ДИСТАНЦИЯ СПРЯМО:				ТУРЦИ - СОЦ. ДИСТАНЦИЯ СПРЯМО:			
		БЪЛГ.	ТУРЦИ	РОМИ	ДРУГИ	БЪЛГ.	ТУРЦИ	РОМИ	ДРУГИ
НЕКОНВЕНЦИОНАЛНОСТ	НИСКА	0.143	0.536	0.732	0.500	-	-	-	-
	СРЕДНА	0.258	0.668	0.780	0.537	0.253	0.143	0.486	0.343
	ВИСОКА	0.253	0.719	0.911	0.596	0.429	0.190	0.619	0.667
КОНФОРМИЗЪМ	НИСКА	0.143	0.704	0.878	0.561	-	-	-	-
	СРЕДНА	0.158	0.689	0.818	0.562	0.286	0.143	0.429	0.286
	ВИСОКА	0.154	0.659	0.802	0.527	0.333	0.167	0.571	0.524
КОНСЕРВАТИЗЪМ	НИСКА	0.157	0.579	0.793	0.557	-	-	-	-
	СРЕДНА	0.155	0.714	0.870	0.584	0.286	0.179	0.321	0.357
	ВИСОКА	0.152	0.705	0.816	0.535	0.357	0.142	0.750	0.571
ПОДДАВАНЕ НА ВЛАСТ И РЕД	НИСКА	0.150	0.676	0.847	0.571	0.571	0.143	0.500	0.643
	СРЕДНА	0.184	0.602	0.827	0.510	0.250	0.214	0.750	0.393
	ВИСОКА	0.143	0.722	0.782	0.556	0.286	0.393	0.536	0.321
РАЦИОНАЛИЗЪМ	НИСКА	0.165	0.648	0.758	0.516	-	-	-	-
	СРЕДНА	0.143	0.689	0.845	0.559	0.381	0.143	0.211	0.524
	ВИСОКА	0.157	0.725	0.840	0.627	0.286	0.171	0.187	0.429
САМОКОНТРОЛ	НИСКА	0.159	0.730	0.825	0.524	-	-	-	-
	СРЕДНА	0.152	0.633	0.824	0.581	0.371	0.143	0.857	0.667
	ВИСОКА	0.155	0.694	0.829	0.543	0.286	0.171	0.343	0.343
МНИТЕЛНОСТ	НИСКА	0.179	0.607	0.771	0.521	0.286	0.143	0.214	0.286
	СРЕДНА	0.146	0.661	0.832	0.582	0.333	0.167	0.643	0.524
	ВИСОКА	0.143	0.806	0.888	0.250	-	-	-	-
СИЛА НА СВРЪХАЗА	НИСКА	0.179	0.571	0.845	0.583	-	-	-	-
	СРЕДНА	0.148	0.689	0.821	0.515	-	-	-	-
	ВИСОКА	0.149	0.698	0.881	0.588	0.321	0.161	0.536	0.464
ПОТРЕБНОСТ ОТ РЕД	НИСКА	0.172	0.643	0.796	0.576	0.216	0.143	0.143	0.214
	СРЕДНА	0.150	0.689	0.846	0.579	0.314	0.171	0.629	0.457
	ВИСОКА	0.143	0.676	0.790	0.495	0.571	0.143	0.857	0.569
РАДИКАЛИЗЪМ	НИСКА	0.353	0.542	0.602	0.405	0.559	0.296	0.555	0.400
	СРЕДНА	0.362	0.538	0.577	0.447	0.264	0.314	0.516	0.410
	ВИСОКА	0.394	0.575	0.632	0.466	0.243	0.204	0.366	0.387

СОЦИАЛНИ ДИСТАНЦИИ СПОРЕД НЯКОИ ОСОБЕНОСТИ НА ПСИХИКАТА

СКАЛА	СТЕПЕН	СОЦИАЛНА ДИСТАНЦИЯ СПРЯМО:			
		БЪЛГАРИ	ТУРЦИ	РОМИ	ДРУГИ
НЕКОНВЕНЦИОНАЛНОСТ	НИСКА	0.159	0.587	0.746	0.460
	СРЕДНА	0.170	0.605	0.745	0.514
	ВИСОКА	0.177	0.662	0.887	0.593
КОНФОРМИЗЪМ	НИСКА	0.143	0.704	0.878	0.561
	СРЕДНА	0.166	0.654	0.803	0.543
	ВИСОКА	0.207	0.500	0.743	0.514
КОНСЕРВАТИЗЪМ	НИСКА	0.157	0.579	0.793	0.557
	СРЕДНА	0.177	0.640	0.798	0.527
	ВИСОКА	0.176	0.641	0.808	0.539
ПОДДАВАНЕ НА ВЛАСТ И РЕД	НИСКА	0.163	0.651	0.831	0.575
	СРЕДНА	0.198	0.516	0.810	0.484
	ВИСОКА	0.168	0.665	0.739	0.516
РАЦИОНАЛИЗЪМ	НИСКА	0.170	0.714	0.795	0.536
	СРЕДНА	0.170	0.626	0.819	0.555
	ВИСОКА	0.173	0.592	0.793	0.531
САМОКОНТРОЛ	НИСКА	0.159	0.730	0.825	0.524
	СРЕДНА	0.172	0.584	0.732	0.580
	ВИСОКА	0.174	0.638	0.770	0.509
МНИТЕЛНОСТ	НИСКА	0.217	0.507	0.709	0.498
	СРЕДНА	0.150	0.648	0.829	0.575
	ВИСОКА	0.143	0.806	0.888	0.520
СИЛА НА СВРЪХАЗА	НИСКА	0.179	0.571	0.845	0.583
	СРЕДНА	0.148	0.689	0.821	0.515
	ВИСОКА	0.185	0.601	0.776	0.542
РАДИКАЛИЗЪМ	НИСКА	0.159	0.595	0.738	0.508
	СРЕДНА	0.157	0.606	0.815	0.544
	ВИСОКА	0.206	0.680	0.823	0.554
ПОТРЕБНОСТ ОТ РЕД	НИСКА	0.175	0.597	0.753	0.526
	СРЕДНА	0.171	0.634	0.826	0.550
	ВИСОКА	0.170	0.643	0.795	0.527